

August Thalheimer

En missad revolution?

**Den tyska Oktoberlegenden och den verkliga historien om 1923
1931**

Introduktion

August Thalheimer (1884-1948) var medlem av det tyska socialdemokratiska partiet innan första världskriget. Från 1916 arbetade han på det Oberoende socialdemokratiska partiets, USPD:s, tidning *Spartakusbrieft*, och var i slutet av 1918 med om att grunda det tyska kommunistpartiet, KPD. I början av 1920-talet betraktades han som det tyska kommunistpartiets ledande teoretiker.

Tillsammans med Heinrich Brandler fick Thalheimer skulden för det misslyckade upproret 1923, vilket kom att innebära slutet för deras politiska bana inom KPD. 1924 flydde han till Moskva undan en arresteringsorder i Tyskland och arbetade där med Komintern och Marx-Engels-Institutet. Tillsammans med Bucharin medverkade han också i författandet av Kominterns program. Även om han och Brandler 1927 delvis rehabiliterades av Kominterns exekutivkommitté var de utsatta för hårt psykologiskt tryck. Hustruns sjukdom gjorde att han 1928 fick tillstånd att återvända till Tyskland. Ett år senare uteslöts Thalheimer och Brandler ur KPD och bildade då KPO, kommunistiska oppositionspartiet, som kritiserade Sovjetunionens utrikespolitik men inte inrikespolitiken, som Thalheimer och andra inom KPO fram till 1937 var ovilliga att opponera sig mot. Thalheimer hade också en analys av fascismen som skilde sig från Kominterns (och han var bl a emot synen på "socialfascismen").¹

Från 1932 befann sig Thalheimer i exil i Paris. 1936 var han i Barcelona där han hamnade i motsättning till Andreu Nins och POUM:s avståndstagande från den första Moskvarättegången. I juli 1937 när sex medlemmar av KPO arresterats av stalinisterna gjorde han ett gemensamt uttalande med Brandler där de gick i god för medlemmarnas revolutionära vandel. Efter att Tyskland 1940 invaderat Frankrike lyckades Thalheimer och Brandler ta sig till Kuba. Där livnärde sig familjen i huvudsak på Thalheimers översättningar och bidrag från judiska vänner i USA. Han avled i Havanna 1948 till följd av hjärtproblem.

Thalheimers artikel² är givetvis en partsinlaga, eftersom han var en av de främsta tyska ledarna i 1923 års misslyckade uppror. Bland andra viktiga aktörer under upprorsförsöket fanns flera andra tyska kommunistledare, liksom Kominterns generalsekreterare Zinovjev, ryssarna Stalin, Radek, Trotskij m fl.

Thalheimers kritik av Kominterns agerande under händelserna och i synnerhet hur man behandlade historien efteråt är välgrundad. Hans text är viktig för förståelsen av vad som hände, även om man kan vara kritisk mot vissa aspekter av hans analys.

De viktigaste historiska arbetena om den revolutionära rörelsen Tyskland under de första åren efter 1:a världskriget är Pierre Broués *Révolution en Allemagne, 1917-1923*³ (som baseras på hans doktorsavhandling) och densammes arbete om Kommunistiska internationals historia (*Histoire de l'Internationale Communiste, 1919-1943*). De delar i dessa arbeten som rör 1923 års tyska revolutionsförsök finns i svensk översättning.⁴

Översättningen är gjord från tyska och engelska av Martin Fahlgren och Björn Erik Rosin.

¹ Se t ex [Om fascismen](#).

² Tysk originaltitel *1923: Eine verpasste Revolution?*. Delar finns även på engelska: [A missed opportunity?](#)

³ Den finns även på engelska: *The German revolution, 1917-1923*

⁴ Se: [Den tyska revolutionen 1923](#) och [Komintern 1921-24 - Från enhetsfront till bolsjevisering](#)

Förord

År 1923 var förutsättningarna helt mogna för den proletära revolutionens seger, men det tyska kommunistpartiets dåvarande ledning, med Brandler i spetsen, förhindrade denna revolutionära seger. Vid första anblicken verkar denna uppfattning så fantastisk och oseriös att det kan tyckas märkligt att man fortfarande bryr sig om den. Men denna uppfattning, som går under namnet "oktoberlegenden", är än i dag det tyska kommunistpartiets officiella ståndpunkt. Den hamras in som en dogm hos de unga partimedlemmarna, som accepterar den i god tro utan att ha en aning om att det handlar om en historisk legend, uppfunnen i syfte att rättfärdiga och stödja en felaktig taktik från kommunistpartiets sida, en historisk legend som blockerar vägen ut ur en katastrofal kurs för partiet och därmed för den tyska arbetarklassen, och som hindrar den kritik som den kommunistiska oppositionen riktar mot denna felaktiga kurs från att bli effektiv i den utsträckning och med den hastighet som annars borde vara fallet.

Därför är frågorna om det tyska kommunistpartiets taktik och strategi 1923 tyvärr fortfarande högaktuella. De är faktiskt i dag aktuella än någonsin, när ledningen för Tysklands kommunistiska parti begår de misstag vars ideologiska grund är Oktoberlegenden från 1923 i en förvårdad form.

Den officiella oktoberlegenden är nu 8 år gammal. Den har nu blivit nästan kanonisk, eftersom den är en av ultravänsterkursens viktigaste stötpelare. Den ultravänsteristiska legenden bidrar till att sprida den ultravänsteristiska kursen ut i världen. Och nu stödjer de två varandra ömsesidigt. Så den som slår till mot oktoberlegenden slår också till mot ultravänsterkursen, och den som slår till mot ultravänsterkursen slår till mot legenden. Precis som de två har uppstått och överlevt tillsammans kommer de också att bryta samman tillsammans. Men ju längre legenden och den ultravänsteristiska politik som bygger på den överlever, desto större är risken att den revolutionära arbetarrörelsens kollaps i Tyskland, som 1923 bara var en legend, blir en bitter realitet.

Efter riksdagsvalet den 14 september 1930 skrev *Pravda* att det tyska kommunistpartiet aldrig hade varit så nära makten som det var då. Ett större självbedrägeri kan man inte föreställa sig. *Objektivt* var förutsättningarna för kommunismens seger i Tyskland under de senaste två åren sällan gynnsamma. *Subjektivt* har kommunistpartiet dock *aldrig varit så långt ifrån* möjligheten till seger. För aldrig tidigare har det varit så långt och så länge borta från verklig kommunistisk politik och aldrig tidigare har det haft ett så i alla avseenden odugligt ledarskap.

År 1923 förhindrades kommunismens seger i första hand av att borgarklassen i rätt tid gjorde eftergifter och först i andra hand av misstag begångna av partiet och dess ledning. Men kommunistpartiet *kunde, även om det inte självt kunde segra, förhindra fascismens seger*. Det kunde göra det i kraft av den allmänt korrekta politik som det förde fram till augusti 1923 och den snabba och beslutsamma korrigeringen av sina egna misstag, som det genomförde med reträtten i oktober.

Om partiets ultravänsteristiska kurs fortsätter – och utsikterna är ytterst små att detta inte kommer att ske, där partiet och även Kommunistiska internationalens exekutiv i valframgången den 14 september ser en bekräftelse på denna kurs – då är vägen öppen för fascismens seger. Kommunistiska internationalens exekutiv i valframgången den 14 september ser en bekräftelse på denna kurs – då är vägen öppen för fascismens seger.⁵ Och det innebär ett

⁵ Thalheimer blev ett par år senare sannspådd, då Hitler lyckades gripa makten utan att den tyska arbetarrörelsen förmådde göra allvarligt motstånd. Ö. a.

verkligt, tungt och långvarigt nederlag för arbetarrörelsen och partiet. Då måste en ny legend uppfinnas för att bevisa att exekutiven alltid har haft rätt, och nya ”skyldiga” måste hittas.

Men vi anser att den första förutsättningen för ett kommunistiskt parti och ledarskap som vet hur man segrar är att det rensar bort alla legender och verkligen börjar *lära*. Så länge detta verkliga lärande av den egna verkliga historien inte har påbörjats kommer partiet och med det arbetarklassen bara att gå runt i cirklar i stället för att gå framåt, och ständigt nya och allt tyngre nederlag kommer att bli resultatet. Arbetarklassen förlåter partiet för barnsjukdomarna i dess begynnelse. Men den kommer inte att förlåta det om det fastnar i barndomen och dess sjukdomar. Och om partiet inte vill lära sig, då kommer klassfienden att lära sig.

Idag åberopar KPD:s ledning år 1923 för att underbygga sina grova och farliga misstag när det gäller den nationella frågan. År 1923 förstod partiet som helhet, trots individuella misstag och överdrifter i denna fråga, mycket väl hur man skulle slå tillbaka och bryta ner den nationalistiska ideologin. I dag ser vi det motsatta spektaklet, den kommunistiska ideologins böjning och nedbrytning av den nationalistiska ideologin. Slutligen ser vi hur barnsjukdomar i fackföreningsfrågan, som var förklarliga och överkomliga för tio år sedan, efter tio år upphöjs till partiets, Kommunistiska internationals och Röda fackföreningsinternationalens officiella doktrin.

I en uppsats om *Jena* citerar Mehring Engels ord: ”En stor armé, liksom varje annan stor social organisation, är aldrig bättre än när den efter ett stort nederlag går in i sig själv och ångrar sina tidigare synder” (Franz Mehring *Ges. Schriften: Zur preußischen Geschichte. Vom Mittelalter bis Jena*, s. 373); Motsatsen till detta, det ihärdiga uppreandet och lovprisandet av begångna synder trots allt fler partiella misslyckanden och partiella nederlag, blindheten som insisterar på just det som är fel, leder emellertid till – Jena.

Alla som idag opartiskt betraktar tillståndet hos det parti som har till uppgift att leda arbetarklassen till den proletära revolutionen, kommer inte att tvivla på att det *inte* uppvisar bilden av den preussiska armén *efter* Jena.

Följande anmärkningar är hämtade från en av de föreläsningar som jag upprepade gånger har hållit om oktober 1923 under de senaste två åren. I samband med en föreläsning kan naturligtvis bara en skiss erbjudas. Jag hoppas att jag snart får tillfälle att presentera en mer detaljerad redogörelse.

Berlin, den 15 februari 1931

A. Thalheimer

I. Legenden om 1923

Varför måste frågorna från 1923 klargöras?

Varför är det fortfarande nödvändigt att förklara händelserna 1923 och partiets taktik och strategi vid den tiden? Inte främst för att försvara eller rättfärdiga partiledningens agerande. Det är inte något särskilt ädelt syfte och inte värt att ägna någon längre diskussion. De ledaregenskaper som uppvisades av Brandler, Thalheimer, etc., som (bland andra!) ingick i partiledningen vid den tiden, är inte en fråga av stor betydelse. Huvudsyftet med diskussionen kan bara vara att dra de verkliga lärdomarna för den proletära revolutionen genom att granska de verkliga misstag som partiet begick 1923. Det upprepas ofta att vi, den dåvarande partiledningen, inte skulle vara villiga att medge att det begicks allvarliga misstag. Det stämmer inte alls. En sådan uppfattning kan bara uppstå på grund av att en rad detaljerade uttalanden från partiledningen under åren 1923, 1924, 1925, 1926 och ännu senare inte gjordes tillgängliga för partimedlemmarna och att de därmed fick uppfattningen att vi inte

ansåg att det inte gjorts några misstag över huvud taget. Så var inte fallet. Vad det handlar om är att reda ut *vilken sorts misstag och vilka lärdomar för framtiden som kan dras av dem*. Det är kärnfrågan. Händelserna 1923 har allmän innebörd eftersom de involverade frågorna som rör strategin och taktiken *inte är unika*, utan innehåller *allmänna frågor rörande strategi och taktik för den proletära revolutionen*. Av detta följer att vi inte kommer att få någon klarhet beträffande de frågor som rör den kommunistiska rörelsen i Tyskland förrän de frågor, som inte bara har med det förflutna att göra, fått en fullständig förklaring. De hittillsvarande diskussionerna ger vid handen att de lärdomar som man drog av händelserna 1923 i själva verket var identiska med det som Ruth Fischer och Maslow ansåg – och deras ultravänsterlinje ledde ju nästan till att partiet upplöstes.

Det första *Öppna brevet* från Kommunistiska internationalens exekutivkommitté 1925 gjorde utan omsvep upp med det misslyckande som Ruth Fischers och Maslows ultravänsterlinje lett till, men försökte också skyla över den legend som uppstått efter 1923. Det hette då att det inte var vänstern som gjort bankrutt utan bara en del av vänsterns ledare. Och därmed blev det möjligt att skylla den värsta sortens misstag på några få ledare, vilket senare ledde till ett återfall i ultravänsterlinjen.

Det andra återfallet, som vi fortfarande befinner oss i, försöker blunda för de empiriska beläggen som visar att det inte kommer att vara möjligt att säkra en tydlig och solid politik för partiet, *dvs inriktningen på den proletära revolutionen i Tyskland*, utan att grundligt utreda vad som hände 1923. Historien går inte att lura. Det går inte att göra ett klart och definitivt bokslut genom billiga knep och legender. Sluträkningen måste betalas till fullo.

2. Vari består vänsterns Oktoberlegend?

Vi ställer nu frågan: Vari består Oktoberlegenden, den som ultravänsterlinjen från 1924 och framåt byggde på, och som fortfarande används för att upprätthålla en ultravänsterlinje och avskräcka partimedlemmarna från att lyssna till våra argument när frågan om 1923 förs på tal. Innehållet i denna ultravänster-legend går att sammanfatta med några få ord. Kärnan i resonemanget är påståendet att *1923 var jämförbart med 1917 i Sovjetryssland*, dvs att de objektiva förutsättningarna i Tyskland 1923 var lika mogna som de var i Ryssland 1917. Om revolutionen segrade i Ryssland berodde det på att partiet leddes av dess centralkommitté med Lenin i spetsen. Om segern uteblev i Tyskland 1923 berodde det på att det då inte fanns något sådant parti och inget sådant ledarskap, och på att ledningen gjorde grova misstag, på att det inte var tillräckligt vaksamt eller ”missade” den revolutionära situationen – eller rent av begick förräderi. Det är vänsterns legend.

Dessutom anklagades den dåvarande partiledningen för förräderier, försummelse och dumheter som hindrade revolutionen, som annars objektivt sett var mogen – allt berodde på ledningens *opportunistism*. Ledningens taktik och sätt att leda 1923 var en naturlig och oundviklig konsekvens av dess opportunistiska hållning, som den också gett prov på åren dessförinnan. Det som framhölls som kärnan i denna ”opportunistiska hållning” var först och främst *enhetsfronttaktiken*, som den tillämpades av den dåvarande partiledningen och partiet. Den betecknades som felaktig och opportunistisk. Till en del hade det att göra med att enhetsfronttaktiken förkastades helt och hållet, delvis genom att säga: enhetsfront ”underifrån” – vad nu det kan betyda – är tillåten, medan enhetsfront ”ovanifrån” är otillåten, eftersom den är opportunistisk. Det sades också att den dåvarande partiledningen hade trott att det skulle vara möjligt att erövra makten via *en regeringskoalition med socialdemokraterna*. Beviset för detta var den koalition vi ingick med socialdemokraterna i Sachsen och Thüringen.

Enligt vänsterlegenden var den tredje opportunistiska förbrytelsen att vi hade trott att fackföreningarna skulle kunna vinnas över för kommunistiska idéer inifrån. Våren 1924 åkte kamraterna inom vänstern runt i landet och förklarade vitt och brett hur felaktig parollen om

att vinna över fackföreningarna var. Det gick till och med så långt att Maslow vid en konferens i Moskva i januari 1924 förklarade att parollen om att erövra fackföreningarna måste *avvisas* och ersättas med parollen om att ”*krossa fackföreningarna*”! De praktiska slutsatser som Maslow och de övriga inom ultravänstern drog av sin utvärdering av den tidigare ledningens opportunistiska kurs var följande: För det första måste enhetsfrontstaktiken överges. Den skulle ersättas med ”enhetsfront underifrån”. Under täckmantel av ”enhetsfronten underifrån” skulle enhetsfrontspolitiken i själva verket helt överges. Detta eftersom det uppfattades som att det inte längre fick förekomma några närmanden till proletära organisationer, fackföreningar och socialdemokratiska organisationer på lägre nivå. ”Enhetsfronten underifrån” uppfattades som att man skulle försöka vinna över socialdemokratiska, kristna och andra arbetare till gemensamma aktioner med kommunistpartiet utan hänsynstagade till deras organisatoriska tillhörighet.

Om detta var en enhetsfront då skulle det vara mycket enkelt. Men det *speciella* problemet för kommunistpartiet i Tyskland och en rad andra länder, består just i att lösa frågan hur gemensamt agerande av klassen ska kunna komma till stånd när det existerar två riktningar inom arbetarrörelsen: Hur kan vi uppnå ett gemensamt agerande av arbetarklassen trots grundläggande skillnader? Hur kan arbetarna förenas i sina delstrider? Om det bara finns *en* politisk arbetarrörelse, vilket var fallet före kriget, då uppstår överhuvudtaget inte en sådan fråga. Det är ett problem specifikt för efterkrigstiden som inte bara kan avfärdas genom att ignorera det.

Dessutom drogs slutsatsen att bara totallösningar fick läggas fram. Den allmänna parollen för perioden efter 1924 var att ”organisera revolutionen”, men även detta missförstods fullständigt. Ultravänsterns slutsatser från 1923 fick katastrofala följder för det fackliga arbetet. Jag har redan nämnt att Maslow föreslog att fackföreningarna skulle krossas vid en konferens i Moskva i januari 1924. Det är mycket betecknande att en person som Tomskij, som under många år var ledare för de ryska fackföreningarna, *inledningsvis* godtog denna paroll. Det visar att han inte hade någon kännedom om villkoren för facklig kamp i Väst. Denna grova formulering korrigerades senare, men också då kvarstod sådana kryphål i formuleringarna att det under en tid var möjligt att driva en ultravänsteristisk facklig linje och satsa på att bilda nya separata fackföreningar. Formeln ”organisera de oorganiserade” var ett sätt att göra detta. Följden blev att partiets inflytande i fackföreningarna, som hade nått en höjdpunkt 1923, stadigt minskade och nästan upphörde.

Ytterligare en slutsats som drogs av 1923, var att ”bolsjeviseringen” först började 1924 under Maslow och Ruth Fischer. Allt som partiet gjort fram till dess, också under de stormiga revolutionära åren 1918-1923 och under kriget, var enligt vänsterlegenden mer eller mindre präglad av opportunism. Den verkliga bolsjeviseringen startade först 1924. Av detta drogs slutsatsen att den äldre partikadern måste bort och att partiet huvudsakligen måste förlita sig på den yngre kadern som ännu haft oturen att ha gått igenom Spartakusförbundets skola. Denna ”bolsjevisering” ledde till att det infördes en auktoritär regim i partiet, till att alla fria diskussioner kvävdes och till att medlemmarna förlorade all kontroll över ledningen. Detta betraktades som ”bolsjevism” ända tills Öppna brevet från Kominterns exekutivkommitté 1925 uppmanade till ”normalisering av partilivet” och betecknade det partiregemente som Fischer och Maslow infört (med exekutivens hjälp och samtycke) som en sann karikatyr av ett kommunistiskt partis natur och behov.

Detta är de *praktiska konsekvenserna* av vänsterlegenden om händelserna 1923, den dåvarande partiledningens politik och de opportunistiska försyndelser som ledde till en sådan politik. När sådana praktiska konsekvenser blir följden är det uppenbart att den teoretiska grundval som dessa slutsatser vilar på är ohållbar.

3. Framväxten av vänsterns Oktoberlegend

Hur uppstod denna vänsterlegend? Jag skulle vilja nämna några dokumentära bevis som belyser de metoder som den Kommunistiska internationalens ledning använde sig av. Dessa fakta har fram tills nu antingen förblivit okända för flertalet kamrater eller så har de delvis bortglömts. Därför måste de upprepas igen. Först måste jag nämna det faktum att fram till december 1923, dvs långt efter reträtten i oktober, hade Kommunistiska internationalens dåvarande ledare Zinovjev i både tal och skrift vid flera tillfällen sagt att KPD:s taktik 1923 hade varit *i huvudsak korrekt*. Denna uppfattning som framfördes uttryckligen i en rad artiklar i *Pravda*, vilka efter Oktober publicerades i Tyskland under rubriken *Probleme der deutschen Revolution* [Den tyska revolutionens problem] och spreds i hela Tyskland. Jag tänker citera en passage därifrån. Här har Zinovjev följande att säga om den taktik den tyska partiledningen antog 1923:

Det råder inte minsta tvivel om att det tyska partiet på det stora hela med stor framgång använde sig av enhetsfronttaktiken. Genom att på ett korrekt sätt tillämpa denna taktik har det tyska partiet vunnit över majoriteten av arbetarklassen – något man bara kunde drömma om för två eller tre år sedan. (sid. 68)

Under 1923 lyckades man inte med enhetsfronten vinna över arbetarklassens majoritet för kamp om makten. Men det är bara en del av sanningen, för utan de framgångar som enhetsfronttaktiken uppnått *skulle frågan om att ta makten 1923 över huvud taget inte ha uppstått*. Om partiet bara haft det inflytande i Metallfacket och andra fackföreningar som man hade under Ruth Fischer eller har idag, då skulle ingen ha vågat göra det. Det var bara tack vare de enorma framsteg vi gjorde genom att använda den taktiken som det alls var möjligt att väcka frågan. Nu tänker jag citera ytterligare någon som – också efter Oktober – ingrep för att säga att den dåvarande partiledningens taktik och strategi hade varit i grunden riktig. Det handlar om Hermann Remmele. Citatet är från Remmeles uttalande vid de tyska kamraternas möte med Kominterns exekutivkommitté den 11 januari 1924. Då sade Hermann Remmele:

Jag skulle vilja påpeka att det vid den tiden ägde rum demonstrationer mot den fascistiska rörelsen överallt, inte bara i Stuttgart utan även i centrala Tyskland och i norr, väster och öster, trots förbuden. I juli och augusti uppstod en situation i centrala Tyskland och i Thüringen, då arbetarna helt och hållet tog över livsmedelsförsörjningen, konfiskerade lastbilar och körde ut på landsbygden för att hämta livsmedel direkt från bönderna, så ingen kan tvivla på att vi stod på randen till stora händelser. *Det råder inget tvivel om att Cuno-strejken var rörelsens höjdpunkt, men jag tror också att den var rörelsens vändpunkt. När socialdemokraterna gick med i den stora koalitionen fylldes de socialdemokratiska arbetarna åter med illusioner.*

När socialdemokraterna i mitten av augusti satte sig i regeringen började den revolutionära vågen ebba ut. I våra diskussioner med socialdemokraterna insåg vi att de hyste stora förhoppningar om vad medverkan i regeringen Hilferding skulle innebära. Socialdemokrater som tidigare tämligen spontant stått skuldra vid skuldra med oss i varje strid, som deltagit i kampen mot Cuno, nu var alla dessa massor fyllda med nya illusioner.

Men beslutet att våra kamrater i Sachsen skulle gå med i regeringen fattades på grundval av vilseledande rapporter och information. Det grundades på övertygelsen att partiet och massorna redan var beväpnade och mobiliserade i en sådan utsträckning att det var värt att ta risken. Vi trodde att sönderfallet inom fienden hade gått mycket längre än vad som verkligen var fallet ... Fanns det fog för att satsa på en avgörande strid i det läge vi befann oss, att vi redan kunde förbereda datumet och det avgörande slaget? Det trodde vi inte. På grund av den speciella situationen i Tyskland, och de speciella klassförhållandena och klasskrafterna i Tyskland, sade vi att vi *ännu inte befann oss på det stadiet då det går att fastställa datum för en avgörande kamp*. Vi sa: innan dessa avgörande strider måste vi gå igenom en hel period av våldsamma sammandrabbningar ...

Detta stycke återfinns i broschyren *Die Lehren der deutschen Ereignisse*, s. 40-44. Det var Hermann Remmele som sade det 1924 med erfarenheterna från år 1923 till januari 1924 precis bakom sig.

Exekutivens bedömning av det tyska partiets taktik förändrades först i *december 1923*, vilket framgår av dokumenten. Först efteråt har vi kunnat fastställa exakt datum och orsakerna till denna förändring. Hur tillkom förändringen? Hur kom det sig att Zinovjev och Exekutiven, som fram till dess i stort godkänt taktiken, svängde 180 grader? Läget var följande: den 13 december – om jag inte missminner mig – höll kamrat Radek ett tal på ett stort partimöte i Moskva där han tog upp den växande *Trotskijdebatten* och där han förklarade att om den ryska centralkommitténs majoritet tog avstånd från Trotskij skulle inte bara han *utan också ledningarna för de franska och tyska partierna, dvs de största partierna i Väst, vända sig mot den. I väst kommer man att vända sig mot majoriteten i det ryska partiets centralkommitté.* Det var den 13 december.

Några dagar senare skickade Zinovjev ett brev till ledningen för det tyska partiet, där han fullständigt ändrade hållning och gick till våldsamt attack. Den verkliga orsaken till omsvängningen var den panik som uppstått i den ryska partiledningen, för Zinovjev tog seriöst på Radeks uttalande om att partiledningen i Tyskland skulle stödja Trotskij mot den ryska majoriteten. Det hade inte det minsta att göra med något som hänt i Tyskland, Frankrike eller Komintern. Det handlade helt enkelt om intriger i fraktionskampen i det ryska partiet. Först långt senare blev vi informerade om Radeks tal. När vi på femte partikongressen fick veta de verkliga orsakerna till omsvängningen i Moskva var kampanjen och bombardemanget redan i full sving och Maslow & Co hade fått fritt spelrum. Det speciella var att Radeks utspel var rena påhittat. Ingen hade bemyndigat honom att säga att vi skulle stödja Trotskij om denne blev attackerad. När vi fick höra om konflikten med Trotskij sade vi att vi behövde mer fakta om bakgrunden för att kunna ta ställning. Så fort vi fick höra detta skrev jag en artikel som gick mot Trotskijs uppfattning i *Die Internationale*. Därför var det inte ens fråga om vad vi verkligen ansåg om den inre fraktionsstriden i Ryssland utan något helt påhittat.

4. Oktoberlegendens höjdpunkt

Efter Radeks tal var det Zinovjevs ovannämnda brev som banade väg för omsvängningen. Under förhandlingarna i Moskva frågade Clara Zetkin och Wilhelm Pieck om exekutivens ledning officiellt skulle förklara sin ståndpunkt i frågan om reträtten i oktober 1923, om den hade varit korrekt eller inte? Tidigare hade Exekutiven hela tiden sagt att den varit korrekt. Nu började Zinovjev slingra sig. Trots upprepade påstötningar vägrade han skriftligt förklara vad han ansåg. Det ledde till grönt ljus för ultravänsterns legend. Eftersom det inte fanns något officiellt sagt om motsatsen kunde Maslow göra gällande att reträtten varit felaktig, ett förräderi som lett revolutionen i fördärvet. Den slutsatsen drogs också av Maslow och Ruth Fischer på det mest hänsynslösa och hårresande sätt. Vid distriktpartikonferensen i Rheinland-Westphalen i mars 1924, där Ruth Fischer var närvarande, antogs en resolution med följande innehåll:

Konferensen förklarar att i oktober förra året var den avgörande revolutionära kampen historiskt nödvändig. Varken att undvika kampen, eller ersätta slutstriden med s k reträttstrider, delstrider eller liknande var tillåtet.

Inför kalla fakta kan man bara undra hur en majoritet i partiet, hur en Exekutiv, kunde gå med på sådana totala dumheter. I själva verket betyder det att vi var helt oförberedda på kampen, den avgörande striden, men trots detta måste en sammandrabbning försökas i oktober – det sättet att resonera är fullständigt orimligt men sväljs nu med hull och hår. I Tyskland var det legendens höjdpunkt. *I Ryssland* nådde det sin höjdpunkt i en rad tal av Trotskij. Ett av dem hölls i *Tiflis*. Där var inte hans syfte att angripa majoriteten av ledningen i det tyska partiet,

utan att visa följande – att revolutionen i Tyskland misslyckades 1923 berodde på att vi i ledningen för Internationalen inte hade Lenin utan opportunisten Zinovjev. Med andra ord ville han komma åt Zinovjev, vid den tiden hans bittraste fiende och som förde kampen mot honom tillsammans med Kamenev och Stalin,. Som en del av denna konflikt publicerade Trotskij en text, *Oktoberrevolutionens lärdomar*, där han i detalj lade fram sin syn först på Oktober 1917 och sedan på det tyska Oktober 1923. Och här återfinns Oktoberlegenden i sin mest burdusa och, om den termen går att använda, klassiska form. Avsnittet i fråga är följande:

Punkt 2. Tyskland. Än mer intressant är frågan om det tyska proletariats nederlag i oktober. Under senare hälften av förra året såg vi i detta land en klassisk uppvisning i hur man låter en *enastående revolutionär situation* av världshistorisk betydelse gå sig ur händerna.⁶

Och just det var lärdomen. En ”enastående revolutionär situation” hade gått om intet på grund av ledarskapet, och med det avsåg Trotskij i första hand Kominterns ledning.

5. Oktoberlegenden börjar revideras

Men nu, i detta läge, började idéer och offentliga uttalanden i officiella kretsar både i Tyskland och Ryssland präglas av nya tankegångar. Gentemot Trotskij handlade det om att försöka visa att både hans syn på Oktober i Ryssland 1917 och Oktober i Tyskland 1923 var felaktig och först nu började man ägna uppmärksamhet åt frågan om det var korrekt att det förelegat *objektiva förutsättningar för revolution i Tyskland 1923*, i samma mening som i Ryssland i oktober 1917, vilket Maslow påstått. Zinovjev hade tolererat och som Trotskij hade tillspetsat. Nu började den uppfattningen revideras i officiella kretsar – vänsterns legend måste förändras. Här ska jag citera några särskilt karakteristiska passager, som ingalunda är de enda. Låt mig först nämna vad kamrat Bucharin skrev i en artikel om *Lärdomarna av Oktober i Pravda*:

Enligt kamrat Trotskijs uppfattning består misstaget i att ett ”klassiskt” tillfälle missades. Det var nödvändigt att till varje pris inleda den avgörande striden; och segern skulle ha blivit vår. Här gör kamrat Trotskij *en analys som i varje avseende liknar det läge som rådde i Ryssland 1917*. Samma medicin gällde där som här. Här, under Lenins påtryckningar, beslöt man sig för att agera och vi segrade. Utan Lenins påtryckningar skulle aldrig något sådant beslut fattas och därmed det lägliga tillfället gå om intet. Men nu, under inflytande av Oktoberrevolutionen i Ryssland, förklarades det att styrkorna var otillräckliga för den avgörande striden. Det var vad som hände i Tyskland enligt Trotskij.

Men också här, i bedömningen av 1924, stod vi inför en schematisk och trist historia av grå abstraktioner. Kamrat Trotskij skildrar hur historien hade kunnat skrivas om majoriteten av medlemmarna i den *ryska centralkommittén* [1917] hade varit motståndare till resningen. Då hade det kunnat hävdas att våra styrkor var för kläna, att fienden var fruktansvärt stark, osv.

Allt detta är bara skenbart övertygande: ja, det går förmodligen att skriva historien på det sättet, men det visar på intet vis att *styrkorna i den tyska revolutionen i oktober 1923 överskattades. Framför allt bestod felet i att det skulle ha rört sig om ett ”klassiskt tillfälle”*. För socialdemokratin visade sig vara mycket starkare än vi föreställt oss. Här är alla analogier med Oktober i Ryssland knappast relevanta överhuvudtaget. I Tyskland fanns inga beväpnade soldater på revolutionens sida. Det gick inte att driva kravet på ”fred”. Det fanns ingen bonderörelse. Det fanns inget parti liknande vårt. Även om alla viftade bort socialdemokratin var dess tid inte förbi och dessa konkreta fakta gick inte att komma undan. *Vid tiden för de avgörande händelserna uttalade sig Exekutivkommittén för Oktoberlinjen* (Bucharins kursivering). Genom att de objektiva förutsättningarna och även det rätta ledarskapet fattades blev ’misslyckandet större än nödvändigt’. Kamrat Trotskij, som stödde den högeropportunistiska flygeln, som ville kapitulera, och som gång på gång

⁶ Se: [Oktoberrevolutionens lärdomar](#). Formuleringen i första meningen i citatet är Thalheimers (ej Trotskijs). Ö anm.

bekämpat vänstern, levererar nu en ”djup” teoretisk motivering för sin uppfattning och riktar därmed ett slag mot Kominterns ledande kretsar.

Men det är helt oacceptabelt att framhärda vissa fel som kamrat Trotskij fortsätter att göra än i dag. En av lärdomarna (de verkliga lärdomarna) av det tyska Oktober är att det är nödvändigt med en stor mobilisering av massorna före aktionen. Men allt sådant arbete var starkt eftersatt. Under resningen i Hamburg fanns till exempel inga arbetarråd och vår partiorganisation klarade inte av att dra in de tiotusentals strejkande i kampen. Ingenstans i Tyskland fanns några sovjetter. Som kamrat Trotskij ser det skulle det ha räckt om sovjeterna ”ersatts” med fabriksråd. I själva verket kunde fabriksråden inte ersätta dem eftersom de inte kunde ena hela klassen, inklusive de mest efterblivna och likgiltiga, på det sätt som sovjetter kan göra i avgörande lägen av klasskampen.

Detta anförde Bucharin mot Trotskij 1925 och, märk väl, det var samme Bucharin som vid den tiden, ledde kampen mot Trotskij tillsammans med majoriteten i politbyrån och majoriteten i den ryska centralkommittén. Sedan ingrep också Kuusinen, Kominterns nuvarande sekreterare, Krupskaja, Lenins hustru, och Stalin i debatten om revidering av Oktoberlegenden. Kuusinen sade:

Här måste tilläggas att om det i detta läge existerade eller inte existerade en miljonarmé på revolutionens sida ignorerades inte bara av Trotskij, utan även av Maslow och de andra kamraterna.

Gentemot Trotskij sade Krupskaja:

Kamrat Trotskij vill att Oktober ska studeras. Men han vill att individens roll och åsikterna i centralkommittén ska studeras. Men det är inte detta som bör studeras, utan den internationella situationen under Oktoberdagarna och relationerna mellan klasskrafterna vid den tidpunkten. Trotskij bortser från denna fråga. Därmed underskattar han böndernas roll. Dessutom måste läget i partiet vid tiden för Oktober studeras. Trotskij skriver mycket om partiet, men förväxlar partiet med dess ledning. Avskild från partiet hade partiledningen inte kunnat segra.

Kamrat Trotskij förstår varken partiets roll eller vad partiets enhet betyder. För honom är partiet identiskt med dess ledarskap. Ännu idag tror kamrat Trotskij att bolsjeviseringen består i att välja en lämplig ledarstab. En sådan rent administrativ synvinkel är felaktig. *Det är mer korrekt att bedöma massornas roll och betydelse*, som bolsjevikerna gjorde i Oktober. Men Trotskij glömmer bort denna aspekt av frågan.

I sin bedömning av händelserna i Tyskland underskattar kamrat Trotskij massornas passivitet.

Kamrat Krupskaja framhåller här också vikten av att granska och fastställa de objektiva omständigheterna och det relativa läget mellan klasskrafterna i oktober 1923 i stället för de subjektiva faktorer som Trotskij betonar. Till sist ska jag citera några kommentarer av Stalin vilka, om än inte direkt, är nära kopplade till detta och som han gjorde till kamrat Wilhelm Herzog när denne bad honom precisera förutsättningarna för den proletära revolutionens seger i Tyskland.⁷ Det Stalin då sade ger en klar bild över det sätt på vilket frågan om år 1923 ska ställas på ett korrekt sätt och över frågan om förutsättningar för den proletära revolutionens seger i ett land som Tyskland är. Stalin sade:

Denna omständighet är inte det enda gynnsamma villkoret för den tyska revolutionen. För att denna revolution skall kunna segra är det nödvändigt att kommunistpartiet representerar arbetarklassens majoritet, att det blir den avgörande kraften i arbetarklassen. Socialdemokratien måste krossas och avslöjas, *reduceras till en obetydlig minoritet i arbetarklassen. Utan detta är proletariats diktatur otänkbart*. För att kunna segra måste arbetarna vara präglade av beslutsamhet och arbetarklassens massor måste ledas av *ett parti som åtnjuter arbetarklassens obestridda förtroende*. *Om det finns två konkurrerande partier med samma styrka inom arbetarklassen är en varaktig seger omöjlig*,

⁷ Hertzog gick med i KPD 1920, men utslöts 1928. Intervjun med Herzog gjordes 3 februari 1925 och finns i engelsk översättning i Stalins *Works* vol 7: [The Prospects of the Communist Party of Germany and the Question of Bolshevisation](#) – Ö anm.

även under gynnsamma omständigheter. *Lenin var den förste att betona detta, särskilt under perioden före oktoberrevolutionen, som den viktigaste förutsättningen för proletariatets seger.*

Det Stalin säger här är att någon varaktig och solid seger för kommunistpartiet och den proletära revolutionen bara blir möjlig när det socialdemokratiska partiet reducerats till en obetydlig minoritet och när den stora massan av arbetare *enhälligt* redan följer den kommunistiska ledningen. Om man ställer frågan om det socialdemokratiska partiets inflytande hade reducerats till en obetydlig minoritet 1923, då måste svaret helt klart bli nej. Det var inte på något sätt fallet.

Nu har revideringen av Oktoberlegenden *inletts*, men inte avslutats, och därför måste vi direkt ta itu med den fråga som ställs helt korrekt av kamrat *Krupskaja*: frågan om de *objektiva styrkeförhållandena mellan klasserna*, den relativa styrkan mellan KPD och SPD, frågan om de verkliga maktfaktorerna som påverkar händelserna.

II. Klasskrafterna i Ryssland 1917 jämförda med Tyskland 1923

I grunden måste vi ta ställning till frågan om huruvida det objektiva läget i Tyskland 1923 var jämförbart med det i Ryssland 1917, i den meningen att situationen objektivt sett var lika förberedd för revolutionen? Om man jämför de viktigaste faktorerna, drivkrafterna bakom oktoberrevolutionen 1917 i Ryssland med de faktiska förhållandena i Tyskland 1923, då framträder *grundläggande skillnader*. Vilka var de viktigaste faktorerna bakom Oktoberrevolutionen 1917?

För det första *krigsfrågan*. Den stora massan av arbetare och bönder ville ha fred och slut på det imperialistiska kriget. Det fanns inget annat parti som var mer berett än att driva igenom fred, avbryta det imperialistiska kriget och överge alliansen med Ententen, än bolsjevikpartiet. Snart stod det klart att bara bolsjevikerna förordade fred. Det ledde till enormt uppsving för dem. Miljontals arbetare och bönder slöt upp bakom fredskravet och de var tvungna att sluta upp bakom stödjande bolsjevikerna när det stod klart att inget annat parti var villigt att kämpa för fred.

För det andra *frågan om jordreform*. Bönderna ville ha jordägarnas mark. I årtal hade socialistrevolutionärerna lovat bönderna jord. Men när bönderna inte väntade på den konstituerande församlingen utan började jaga bort jordägarna, ta över marken och odla den, vände sig alla mot dem. Kerenskij skickade ut militära styrkor för att återta jorden. Det var bara bolsjevikerna som företrädde böndernas ståndpunkt och sade att det var rätt att omedelbart ockupera marken och stödja de bönder som gjorde det. Bönderna, dvs den överväldigande majoriteten av ryska folket, såg att det var bolsjevikerna som företrädde deras intressen.

Sedan *arbetarna*. 1917 uppstod en situation där matförsörjningen till städerna sviktade. Fabriker stängdes i syfte att bryta arbetarrådets makt. Ur denna situation, inte på grund av någon teoretisk analys, utan ur denna nödsituation, uppstod uppfattningen bland de ryska arbetarna: vi vill fortsätta att driva fabriker själva och förse dem med råvaror. Idén om "arbetarkontroll över produktionen" uppstod. Kampen för detta övergick logiskt i idén om att ta över fabriker från arbetsgivarna. Men också det kravet var det bara bolsjevikerna som förespråkade.

Den nationella frågan var ytterligare en drivkraft bakom revolutionen. Även här gäller detta så var bolsjevikerna ensamma om att ställa sig bakom kravet på fullständigt nationellt självbestämmande, vilket innebar en brytning med storryssarna. Alla övriga partier, som tidigare stått för idén om nationell frigörelse vände sig emot denna idé när man stod inför att förverkliga den, exempelvis ville finländarna ha självständighet. Bara bolsjevikerna förde en konsekvent linje i denna fråga. Inte helt betydelselöst var att armén i Ryssland vid den tiden bestod av värnpliktiga, med en överväldigande majoritet av bönder och arbetare, som ville ha

jord, jordägarnas mark och fred; en avgörande majoritet av dem slöt upp bakom bolsjevikerna. Därmed var det enkelt att lösa frågan om den proletära revolutionen i Ryssland, i och med att de avgörande militära styrkorna i Petrograd, Moskva och andra viktiga centra gick över till bolsjevikerna.

Det problem vi stod inför 1923, och som vi fortfarande står inför – att beväpna arbetarna – existerade egentligen inte 1917. De viktigaste regementena i Petrograd gick över till bolsjevikerna. Den väpnade kampen blev obetydlig där. I Moskva blev den hårdare. Egentligen innebar det faktum att de viktigaste militära styrkorna, de som förfogade över vapen, stod på bolsjevikernas sida, att det var mycket enkelt för bolsjevikrevolutionen att segra. Lenin upphörde aldrig att framhålla hur enkel segern hade varit. Han betonade ständigt att revolutionen spritt sig över landet i triumf, hur den sopade undan allt motstånd på några veckor och månader med den stora majoriteten av folket bakom sig. Det märktes särskilt tydligt när utländska makter ingrep för att organisera och stödja kontrarevolutionära styrkor.

Om vi går in på detaljerna så såg drivkrafterna i den tyska revolutionen 1923 helt annorlunda ut. Den första frågan, att bolsjevikerna 1917 kunde framstå som fredspartiet – det parti som massorna hoppades skulle ge dem fred. Men hur såg det ut 1923? Det var inget blodigt krig som 1917. Kriget i Ruhr var bara ett låtsaskrig. Storbritannien och Frankrike var beväpnade, och Tyskland inskränkte sig till passivt motstånd. Men kriget i Ruhr tyngde befolkningen, den var trött på det och spelade därför en viktig roll för att utveckla de krafter som fanns. Men det var inte vi, utan borgarklassen som förutsåg risken med att fortsätta denna kamp och avbröt den efter att ha nått en överenskommelse med de franska kapitalisterna.

Sedan har vi frågan om det internationella läget 1917 jämfört med 1923. I Ryssland 1917 kunde de revolutionära krafterna utvecklas utan att hindras av yttre krafter – dvs av tysk imperialism. Centralmakterna ansåg att bolsjevikrevolutionen gynnade dem. Ententen förmodade inte ingripa. I Tyskland 1923 såg det helt annorlunda ut. Då var det framför allt *Storbritannien* och *USA* som hade direkt och indirekt intresse av att stödja den tyska borgarklassen mot en hotande revolution. Storbritannien ville ha ett starkt borgerligt Tyskland gentemot Frankrike. USA var intresserat av att stödja dem och få tillbaka de pengar man satsat där. Framför allt torde USA ha fruktat att en framgångsrik revolution i Tyskland hösten 1923 skulle innebära ett allvarligt hot mot hela det borgerliga samhället i Europa. Därför agerade USA och Storbritannien mot den proletära revolutionen och till hjälp för borgarklassen i Tyskland.

Senare tänker jag mer detaljerat behandla de fakta som är av betydelse här. Den viktigaste ekonomiska drivkraften bakom revolutionen var *inflationen* eller nedskrivningen av valutan. Det ledde till en situation som alltmer skakade befolkningen. Men i Tyskland löste borgarklassen själv denna ekonomiska kris och valutan stabiliserades. Här gjordes eftergifter som försvagade de revolutionära krafterna genom att splittra arbetarklassen mellan dem som ville strida om makten och dem som ville ha några smärre korrigeringar för att lindra situationen och som inte ville ta kamp om makten. Till följd av eftergifterna om inflationen och Ruhr var arbetarklassen splittrad och kommunistpartiet lyckades inte få arbetarklassens majoritet bakom sig som bolsjevikerna gjort i Ryssland 1917.

Sedan har vi frågan om de väpnade styrkorna. Den såg också helt annorlunda ut i Ryssland 1917 jämfört med Tyskland 1923. I Tyskland fanns ingen allmän värnplikt utan *Reichswehr*, som inte bara till storleken utan framför allt sin klassammansättning inte alls liknade det som funnits i Ryssland. I Ryssland hade armén i huvudsak bestått av bönder medan *Reichswehr* bestod av socialt efterblivna skikt bland manskapet och pålitliga reaktionärer och kontrarevolutionärer i ledningen. På intet vis går det att säga att *Reichswehr* avspeglade den verkliga klassmässiga sammansättningen i landet. *Reichswehr* är en klassarmé i ordets verkliga

betydelse. Hur agerade *Reichswehr* 1923? Den höll samman och var helt kontrollerad av sin ledning. Vi fick en del rapporter om att visst missnöje förekom inom *Reichswehr* och fortfarande hyser många kamrater illusioner om hur det kunde ha gått utifrån sådana rapporter. Men senare fick vi vet att de rapporterna avsiktligt läckts av ledningen för *Reichswehr* för att föra oss bakom ljuset.

Sedan spelade förstås inte bondemassorna numerärt samma roll här som i Ryssland 1917, och som fortfarande gör det där. Det fanns också ett nära samband med inflationen och dess följder för bönderna eller en stor del av dem. Inflationen hade påverkat bönderna så till vida att majoriteten fått det bättre på grund av dem. De hade använt inflationen för att göra sig av med sina skulder som den reducerat till löjeväckande låga summor. Ytterligare något som gynnade bönderna under inflationen var att priset på industriprodukter föll mycket mer än på jordbruksprodukter. Prissaxen gynnade bönderna. På intet vis går det att säga att de tyska bönderna i sin helhet radikaliserades 1923. De blev oroliga i juli och augusti och då inflationen nått en sådan nivå att livsmedelslagren i städerna tog slut, men blev sedan belåtna igen när valutastabiliseringen infördes.

Om man således punkt för punkt granskar de avgörande händelser som ledde till revolutionen i Ryssland 1917 och i Tyskland 1923, så inser man att förhållandena var helt annorlunda i de båda länderna och att alla de avgörande faktorer som ledde till att stora delar av befolkningen stödde revolutionen i Ryssland 1917 inte förelåg i Tyskland.

III. Den verkliga historien om 1923

Följderna av ockupationen av Ruhrområdet

Efter denna översikt över drivkrafterna bakom revolutionen i Ryssland 1917 och händelserna i Tyskland 1923 ska jag nu kortfattat skildra vad som hände 1923. Detta är desto mer nödvändigt eftersom ingen i partiet under hela diskussionen bemödade sig att klargöra de ekonomiska förhållandena 1923, det objektiva händelseförloppet och ingen har heller under de år som gått sedan dess ägnat dessa frågor någon uppmärksamhet.

För det första måste man ställa frågan: Vilken inverkan fick ockupationen av Ruhrområdet och inflationen fram till augusti? Framför allt måste vi inse att båda hade mycket olika effekter i de ockuperade och de icke-ockuperade områdena. Tyskland var i praktiken delat i två delar med olika politiska och ekonomiska förhållanden. *I det ockuperade området*: hela den tunga industrin stod stilla till följd av passivt motstånd. Detta var dock en mycket ovanlig situation. Arbetarna gick ut i strejk, men med de tyska arbetsgivarnas samtycke. De hyllades som patrioter på grund av strejkerna i gruvorna, smältverken osv. Inte nog med det: de fick betalt för den tid de strejkade. Detta är naturligtvis inte en situation som utlöser en revolutionär impuls: att gå i strejk och samtidigt få betalt av borgarklassen och betraktas som patrioter!

I övriga delar av Tyskland ledde den tilltagande inflationen till allt en större press på lönerna. Reallönerna sjönk, men å andra sidan visar statistiken att arbetslösheten fram till augusti 1923 låg under genomsnittet för förkrigstiden. I det icke ockuperade Tyskland steg produktionen kraftigt och drevs på av det lyft för exporten som inflationen medförde. Denna produktionsökning möjliggjordes av en stor import av brittiskt kol som ersättning för produktionen i Ruhr. Tysk export skedde genom prisdumpning. Jag ska inte gå in i på detaljer, men för många varor var exporten 1923 större än 1922. Under denna period skedde en enorm kapitalackumulation. Lönerna sjönk under sitt värde. Minskningen av reallönerna till bråkdelar av normallönerna ökade arbetarklassens utarmning och misär.

Fram till juli-augusti gjorde bönderna storartade affärer tack vare inflationen, betalade sina skulder och förvärvade inventarier, möbler osv. Inflationen medförde att skatterna mer eller

mindre försvann. Under denna period var det, förutom arbetarklassen, bara småbourgeoisien i städerna som led stora förluster på grund av inflationen och var hårt pressad. Så såg de främsta objektiva följderna ut.

2. Partiets agerande fram till strejken mot Cuno

Hur agerade partiet? I detta läge presenterade man en rad delparoller och delkrav. Exempelvis parollen om att överföra bördan av kampen i Ruhr på borgarklassen, konfiskera materiella tillgångar, ta kontroll över produktionen, bilda kontrollkommittéer för varupriser, vilket också blev verklighet, parollen om Arbetarnas Hundraden (försvarspatruller, osv) restes och, som en enande paroll, parollen om arbetarregering som baserad på sina egna klassorgan skulle genomdriva arbetarnas krav.

I det icke ockuperade området lade partiet fram ett tiopunktsprogram, som bl a innehöll distribution av kolet i Ruhr, sextimmarsskift, dyrtidstillägg på grund av prisstegringarna och att borgarklassen skulle stå för ett lån. Av dessa paroller var det bara den om Arbetarnas Hundraden som fick någon effekt i Ruhr. Den rönste så stor framgång att det snabbt bildades Hundraden. Partiet siktade på kamp om makten. Och det förberedde man korrekt med delparoller, övergångskrav och delstrider anpassade till läget. Men man avstod från äventyrligheter såsom vänsterns förslag att ockupera företagen i Ruhrområdet under de franska bajonetterna.

Det hela utvecklades framåt fram till strejken mot Cuno. Detta var *höjdpunkten för massrörelsen 1923*. Partiet närde då illusioner om att ha initierat och lett strejken mot Cuno. Vid en närmare granskning framgår att huvudorsaken var det av inflationen orsakade sammanbrottet i livsmedelsförsörjningen.

Att arbetarklassen inte var redo för att omedelbart kämpa om makten under Cunostrejken framgår av att det med relativt små åtgärder gick att få slut på strejken och begränsa rörelsen. Resultatet av Cunostrejken blev att SPD satte sig i regeringen. Och, som Remmele med rätta konstaterade i januari 1924, väckte SPD:s inträde i regeringen nya illusioner bland arbetarna. Dessa stärktes av en rad åtgärder som lindrade arbetarnas omedelbara behov. Först och främst tryggades tillgången på livsmedel. Det fanns förråd av fläsk. En viktig åtgärd var införandet av "guldlöner".

3. Kominterns spekulativa handlingsplan

Jag övergår nu till Komintern och bedömningen av dess agerande. Det tyska partiet dåvarande ledning har kritiserats för att inte ens ha övervägt de revolutionära möjligheter som ockupationen av Ruhr skulle kunna få. Från första början hade man inte övervägt att ta makten, "inte rullat upp maktfrågan", som Ruth Fischer sade. Givetvis hade vi redan i januari förstått att ockupationen av Ruhr kunde skapa revolutionära möjligheter, men vi såg även en annan möjligt, nämligen att den kunde leda till en kompromiss mellan tyska och franska kapitalister, vilket också var det som skedde. Det framhölls i *Rote Fahne*, i synnerhet av Radek.

Det är mycket intressant att se tillbaka på Exekutivens inställning idag och inse att den inte alls håller med om vad företrädarna för linjelegenden anser vara det korrekta agerandet. Den talade inte om revolutionär kamp om makten i januari, inte ens i juni. I *juni* höll Exekutiven ett plenarsammanträde. Då yttrades inte ett ord om en nära förestående revolutionär kamp i Tyskland. I centrum för detta möte stod frågan om *den anglo-ryska spänningen*, som Radek talade om vid den tidpunkten, frågan om den växande krigsfaran mellan Sovjetryssland och Storbritannien. Zinovjev,

Kommunistiska internationalens ordförande, rapporterade om *enhetsfrontstaktiken*. Inte heller han sade att någon kamp om makten stod för dörren. Det var så Kominterns ledning såg på frågan i juni 1923.

Ledningen för det ryska partiet och Komintern uppmärksammade frågan först i samband med att KPD:s centralkommitté den 11 juli manade till en antifascistisk dag och kampanjen för en sådan den 29 juli, som väckte frågan om diktatur i den tyska borgarpressen, och då ledningen för det tyska partiet reste frågan om att beväpna arbetarklassen. Frågan om partiets och arbetarklassens väpnade kamp uppmärksammades först då av Exekutiven. Det var det som satte igång det hela. Hur agerade Exekutiven då? Den sammankallade en konferens med deltagande av de ledande kamraterna härifrån och Exekutiven. De flesta ryska kamraterna var frånvarade när konferensen sammankallades. Brandler och andra hade redan kommit till Moskva i slutet av augusti. Det dröjde länge innan samtalen kunde börja och genomföras. Sju veckor gick åt till att utarbeta en handlingsplan för revolutionen medan händelseutvecklingen i Tyskland fortsatte. Under veckor av långa förhandlingar utarbetades en handlingsplan för den förväntade revolutionen.

Handlingsplanen präglades av att den inte hade utarbetats på grundval av *redan kända fakta i Tyskland*, utan på grundval av spekulationer om vad som borde eller skulle inträffa i Tyskland om 4-8 veckor. I Ryssland hade bolsjevikerna fastställt datum för resningen 1917 när bolsjevikerna fått majoritet i Petrograd, när de förväntat sig om stöd av de väpnade styrkorna där, när Kerenskij tappat kontrollen, när situationen var mogen. Handlingsplanen för oktober 1923 baserades inte på sådana fakta, *utan på hypoteser om att utvecklingen i Tyskland från augusti skulle följa samma förlopp som i Ryssland mellan augusti och oktober*, dvs partiet skulle under tiden ha sett till att få befolkningens majoritet bakom sig, att de skulle kunna beväpna arbetarna tillräckligt och att fienden under samma tid blivit maktlös och underminerad. I Ryssland hade en plan för resningen utarbetats på grundval av verkliga förutsättningar, inte veckor i förväg, som Trotskij säger, utan dagar. Men i Tyskland fastställdes datum månader i förväg. Det är av största vikt. Schemat från oktober 1917 överfördes till Tyskland utan faktaunderlag – det var bara hypotetiskt!

Ytterligare några saker relaterade till detta måste här omnämnas. Beslutet att sätta sig i regeringen i Sachsen var inte ett misstag från Brandlers sida, utan resultatet av ett beslut som fattades mot *Brandlers vilja*. Brandler motsatte sig detta och förklarade att arbetarna ännu inte var beredda på det. Förutsättningarna för att gå med i regeringen måste först skapas. Han krävde en viss tid för att skapa dessa förutsättningar i fabriken. Han fick höra: ”Om du tror på revolutionen, då måste du genomföra den”. De vädjade till hans disciplin. Det var också frågan om fabriksråden kunde utgöra en grundval för den proletära revolutionens maktorgan. I Moskva beslutades det att de kunde det, att de kunde ersätta de politiska arbetarråden. Detta beslut var också felaktigt. Sådan var den handlingsplan som färdigställdes efter veckor av överläggningar.

4. Borgarklassens ingripande förändrar situationen

Dessvärre var det inte bara vi, det revolutionära partiet, som gjorde upp handlingsplaner, det gjorde även fienden. Och inte bara det, den agerade också. Dessutom var läget att när handlingsplanen var klar och kamraterna återvänt för att verkställa den, då *hade den situation som planen byggde på förändrats totalt* och i själva verket förvandlats till sin motsats. Borgarklassen hade tagit initiativet. Handlingsplanen visade sig bygga på luftslott. Borgarklassen insåg att om den inte ingrep aktivt genom att göra eftergifter till arbetarna och kompromissa med den franska kapitalismen, då *skulle den riskera en verklig revolution*. Men den åsåg inte utvecklingen passivt, utan gjorde i rask takt de nödvändiga eftergifterna. Den skyndade sig att bryta det passiva motståndet och avblåsa kampen i Ruhr. Stresemann klev in och hävdade att man var tvungen att gå den diplomatiska vägen. Socialdemokratin, framför allt dess vänsterflygel, manade till att upphöra med det passiva motståndet. Efter Cuno-strejken satte borgarklassen, under ledning av Stresemann, snabbt stopp för kampen i Ruhr. De viktigaste datumen är följande:

- 23 augusti – Stresemann höll tal där han erbjöd Frankrike en kompromiss.
- 2 september – Tal i Stuttgart.
- 6 september – Tal till representanter för utländsk press.
- 11 september – Förhandlingar med Frankrike inleds.
- 24 september – Tysklands regering ger officiellt order om slut på det passiva motståndet.
- 25 september – Denna order tillkännages.
- 26 september – En appell utfärdad av rikspresidenten och regeringen uppmanar till att avsluta det passiva motståndet.

På bara några veckor kunde borgarklassen avsluta kampen i Ruhr, skapa fred och göra en kompromiss med de franska kapitalisterna. Knutet till detta var tyglandet av fascisterna. Efter att man använt dem till sabotage i Rhenlandet, för det *Svarta Reichswehr* – som det då kallades, blev de nu utsparkade. Avblåsningen av kampen i Ruhr var den första vändpunkten. Den andra, som borgarklassen genomförde efter strejken mot Cuno, var att få stopp på inflationen och inleda en stabilisering. Detta inleddes med införande av guldmyntheten, först inom partihandeln; den hade redan ha införts i stor skala inom industrin.

I början av september hade guldmyntheten redan blivit allmän inom industrin och handeln och hade även börjat tränga in i detaljhandeln. När borgarklassen minskade inflationen från augusti berodde det inte bara på revolutionshotet utan också på att inflationen efter en tid fått motsatt effekt. Efter en viss tid fungerade inflationen inte längre som stimulans för exporten, utan tvärtom. Borgarklassen hade ganska kyligt utnyttjat inflationen till det yttersta. Den hade gjort det så långt det var möjligt och ändrade sig först när inflationskonjunkturen höll på att övergå i en inflationär kris.

Den andra åtgärden efter införandet av guldmyntheten var införandet de så kallade guldlönerna, de ”stabila” lönerna. Redan i juni träffades avtal om löner med stabilt värde, löner som betalas ut 2-3 gånger i veckan. Naturligtvis var detta inte riktigt stabila löner, men det innebar en minskning av försvagningen av reallönerna.

Den 14 augusti framträdde Stresemann i riksdagen och tillkännagav offentligt införandet av löner i fasta värden. Stabiliseringen hade inletts.

Mellan augusti och införandet av *Rentenmark* den 15 november, hade det enligt statistik från riksbanken getts ut inte mindre än 989 miljarder guldmark. Det var alltså inte bara införandet av *Rentenmark* som ledde till en förändring, utan en hel rad nödatgärder däremellan.

Den avgörande förändring som skedde i mitten av augusti efter Cunostrejken, skildras ingående av E Pawlowski (Varga) i hans pamflett *Vor dem Endkampf in Deutschland* vars förord är daterat 10 oktober 1923.

På sid. 42 heter det:

Den fjärde etappen är den som pågått sedan den 15 augusti. Genom sin massrörelse hade arbetarna uppnått en betydande löneökning och en anpassning till inflationen. Socialdemokraternas inträde i regeringen och de ledande fackföreningsorganisationernas bidrag till att dämpa de breda arbetar-massornas kampvilja. De hyste fortfarande illusionen att socialdemokratin skulle komma till deras undsättning.

På sid. 47:

Efter generalstrejken i mitten av augusti ändrade den tyska härskande klassen plötsligt taktik; nu ville den ha en valutareform ... Och eftersom det samtidigt, genom trycket från generalstrejken, infördes löner till fast värde, hade det för den tyska storbourgeoisien och de stora jordbruks-intressena blivit överflödigt att upprätthålla pappersmarken... Mot slutet av augusti ser vi därför en hel rad planer på att skapa en ny stabil valuta. Dessa planer stöddes energiskt av de storkapitalis-

tiska kretsarna. Det framställdes som så angeläget att regeringen inte ens fick några veckor på sig att ta ställning.

Och på sid. 64:

Trots att de tyska arbetarna redan låtit lura sig ett oräkneligt antal gånger av socialdemokratin, hakade breda arbetargrupper åter på. Många proletärer lät sig luras av Hilferdings fraser, den parlamentariska kretinismen och illusionen att det är genom parlamentarisk kohandel som proletariatets öde avgörs och intog därför en avvaktande hållning efter de lönehöjningar som uppnåtts genom den enorma strejkrörelsen.

5. Partiets största misstag efter Cunostrejken

Båda dessa händelser visar hur de förutsättningar som åtgärdsplanen byggde på helt förändrades genom orgarklassens agerande. Men vad gjorde partiet då? Partiets avgörande misstag är att det höll fast vid den redan utarbetade handlingsplanen, att det underlät att *göra politiska förberedelser för kampen om makten och inskränkte sig till tekniskt-organisatoriska förberedelser*. Trotskij hade sagt, ”Politik är något som fienden står för”. Han ansåg den största bristen hos revolutionärerna i väst hade varit att de inte i tillräcklig utsträckning värdesatt de tekniska och organisatoriska förberedelser för upproret. Men det var motståndaren som utformade politiken, till stor fördel för den själv, medan partiets grundläggande misstag efter Cunostrejken var just att man inte hade någon politik att komma med, att man försummade *de politiska förberedelserna genom delstrider och delaktioner* och i stället fokuserade på tekniskt-organisatoriska förberedelser. *Vilket slags fel är detta? Är det ett ”högermisstag” eller ett ”vänstermisstag”?* Jag anser det vara ett *utpräglat vänstermisstag* att vilja sätta i gång en resning utan tillräckliga politiska förberedelser och förutsättningar, på grundval av rent tekniska och organisatoriska förberedelser. Detta måste man inse: Efter Cunostrejken tillfogade motståndaren arbetarrörelsen en hel rad slag som partiet inte reagerade på, *eftersom det inte ville slösa bort sina krafter på delstrider*. Men det är just på grund av detta som partiet misslyckades med att knyta till sig massorna och *fastställa vilka krafter som det hade till sitt förfogande bland massorna*.

Av regeringsåtgärderna efter Cunostrejken förtjänar följande att nämnas:

17 augusti – Severing upplöser fabriksrådets nationella kommitté utan några protester från partiet.

13 oktober – Regeringen förser sig återigen med undantagsbefogenheter utan att partiet reagerar.

Partiet inskränkte sig till att fortsätta sina teknisk och organisatoriska förberedelser. *Den 12 oktober gick man in i regeringen i Sachsen och kort därpå även i den i Thüringen*. Som redan nämnts skedde inte inträdet i regeringen i Sachsen av egen fri vilja, utan genom ett beslut av Exekutiven, men som partiledningen, inklusive Ruth Fischers vänster, hade samtyckt till.

Var det någon av oss som föreställde sig att vi skulle kunna erövra och utöva makt tillsammans med socialdemokratin? Ingen av oss trodde det. Men tanken bakom Exekutivens beslut att vi skulle sätta oss i regeringarna i Sachsen och Thüringen var att partiet *kunde använda regeringsapparaten till att beväpna arbetarna*. Exekutiven hade följande idé: vi sitter i regeringen, beväpnar arbetarna, håller oss lugna under tiden och blundar för general Müller, chefen för *Reichswehr*. Men general Müller ignorerade oss inte alls, utan slog genast till. Han tog omedelbart kontroll över statspolisen. När Böttcher i ett tal manade till beväpning av de Arbetarnas Hundraden utfärdade Müller, med Eberts samtycke, ett ultimatum och *Reichswehr* sattes genast in. Av detta framgår att det som fått oss att sätta oss i regeringarna i Sachsen och Thüringen knappast infriade våra förhoppningar om vad kommunisterna skulle kunna åstadkomma i regeringen. Brandlers protester i Moskva hade varit helt berättigade. En

regering var möjlig först när vi agerade som kommunister och revolutionärer och krossade borgarklassens motstånd. Men det kunde bara ske om majoriteten av arbetarklassen var för det väpnade proletariats diktatur efter en redan framgångsrik resning.

Inträdet i regeringen i Sachsen baserades på felaktiga grunder. Men hur skulle man agera? Det fanns bara två tänkbara handlingslinjer. Den första bestod i att omedelbart vidta revolutionära diktatoriska åtgärder, vilket naturligtvis omedelbart skulle framkalla motstånd från borgarklassen och bryta upp koalitionen. Det andra sättet var att beväpna arbetarna med statliga resurser och i övrigt hålla sig inom det konstitutionella ramverket i hopp om att motståndaren inte skulle reagera. I båda fallen skulle resultatet bli att den faktiska aktionsplanen omintetgjordes. Men i det första fallet skulle denna plan ha omintetgjorts genom en rad åtgärder som skulle ha haft en revolutionär-propagandistisk effekt.

En regering med kommunister hade varit tvungen att omedelbart vidta diktatoriska åtgärder. Det rådde en enorm arbetslöshet i landet. Att hjälpa de arbetslösa måste man omedelbart konfiskera tillgångar från företagen. För att få tag på arbetskraft måste man omedelbart öppna de fabriker som arbetsgivarna hade stängt. Även livsmedelsförsörjningen krävde omedelbara diktatoriska åtgärder. Inga verkliga regeringsåtgärder kunde vidtas utan sådana diktatoriska åtgärder. Vi hade utarbetat ett helt program med sådana omedelbara åtgärder. Men det var varken möjligt att genomföra dem via den existerande borgerliga statsapparaten eller hålla sig kvar vid makten tillräckligt länge för att hinna påbörja ett sådant arbete. *Reichswehr* lät inte vänta på sig.

6. Reträtten och konferensen i Chemnitz

Reträtten är nära förknippad med Chemnitz-konferensen den 21 oktober, då beslutet om reträtt fattades. Det har ofta gjorts gällande att den konferensen inte var helt representativ för arbetarklassen i Sachsen och att det inte var en konferens med arbetarrepresentanter utan bara förtroendevalda. Det stämmer inte. Konferensens sammansättning såg ut så här:

- 140 fabriksarbetare,
 - 15 representanter för aktionskommittéer,
 - 26 delegater från kooperativa föreningar,
 - 102 representanter för fackföreningarna,
 - 16 arbetslösa,
 - 7 officiella delegater från SPD,
 - 60 officiella representanter för KPD,
 - 1 officiell delegat från USPD.
- 102 fackföreningsdelegater representerade lokala karteller.

Majoriteten av delegaterna på plats kom från fabriker. Med tanke på denna sammansättning går det inte att förneka att konferensen i allt väsentligt var en korrekt återspeglning av stämningen bland arbetarna i Sachsen-Thüringen.

Vad hände på denna konferens? Kvällen innan hade *Zentrale* enhälligt beslutat att man, på grundval av nyheterna om *Reichswehrs* framryckning, skulle resa parollen om generalstrejk och väpnad resning som nästa steg. Men i stället beslöt man att invänta resultatet av konferensen för att avgöra den verkliga stämningen. Då lade kamrat Brandler, med stöd av *Zentrale*, fram kravet att konferensen skulle anta parollen om generalstrejk som maning till strid mot *Reichswehrs* invasion. Om det på konferensen funnits en revolutionär stämning för kamp om makten, då skulle den givetvis med entusiasm ha anammat parollen och från generalstrejk hade det ha utvecklats till en väpnad resning.

I själva verket blev reaktionen helt annorlunda. Brandlers förslag föll platt till marken. Församlingen reagerade iskallt. Sedan hände följande: Den vänsterorienterade SPD-ministern

Graupe ställde sig upp och förklarade att om kommunisterna inte avstod från att ta upp frågan om generalstrejk i denna församling, då skulle han lämna församlingen med sina sju följeslagare. I en verkligt revolutionär, militant församling skulle en storm av indignation ha svept bort defaitisten. Men det motsatta hände. Församlingen beslöt att avstå från uppmaningen till generalstrejk och i stället tillsätta en liten kommission för att studera frågan. Det blev en fattigbegravning av förslaget.

Vad innebar detta? Jo att alla borgarklassens åtgärder haft sin verkan på arbetarna i Sachsen, att arbetarklassen var splittrad och att det i den stunden inte var tal om att majoriteten av arbetarna i Sachsen var redo till strid. Det var fallet i några **städer**, men för Sachsen och Tyskland i stort var det inte alls fallet. Den verkliga situationen var helt annorlunda än vad som förutsågs i handlingsplanen. Utifrån en bedömning av det verkliga läget fattade *Zentrale* enhälligt beslut om reträtt. Inte bara Brandler utan hela *Zentrale* och även alla utländska kamrater på plats i Tyskland ställde sig *utan undantag* bakom beslutet. En del av de senare hade brådstörtat begett sig till Sachsen bara för att förhindra ett resningsbeslut.

Om inte detta beslut hade fattats skulle partiet ha stått inför en överlägsen fiende och resultatet skulle ha blivit en katastrof. I liknande situationer, till exempel i Bulgarien, agerade man annorlunda. Men det inbjuder inte till upprepning. Partiledningen kan inte rättfärdiga en maning till avgörande kamp om man går mot ett säkert nederlag. Det kan invändas att det funnits andra tillfällen då partiet kämpat vid arbetarklassens sida trots att man gått mot ett säkert nederlag. Förvisso var så fallet i januari 1919, då det inte fanns något hopp om att kunna ta makten och även i München, då alla visste att det inte fanns några utsikter att segra. Skillnaden är att i det ena fallet var det arbetarklassens stora massa som kämpade, och partiet får inte överge arbetarklassen i en sådan situation. Det är helt annorlunda när kampen är begränsad till partiet och massorna inte står bakom det, och när nederlaget sedan kommer genom partiet, genom dess felaktiga taktik, genom dess felaktiga bedömning av situationen. Det skulle inte förbättra partiets ställning i massornas ögon, utan i stället misskreditera det. I ett sådant läge krävs det mer mod att slå till reträtt än att ge sig in i ett äventyr som gör att partiet ensamt går ut i strid och knäcker det för många år framöver.

Det intryck av läget som framkom vid Chemnitzkonferensen bekräftades av några händelser efteråt. Här ska jag bara nämna två av dem.

För det första *Hamburgupproret*. Det utlöstes av det faktum att Remmele, som en av *Zentrales* budbärare, lämnade Chemnitz för tidigt för att kunna återkallas (Remmele var ansvarig i Kiel men inte i Hamburg). I Hamburg utlystes generalstrejk och tvåhundra modiga kommunister kämpade, men den stora majoriteten av Hamburgs arbetare uppträdde som om de velat säga ”Kommunisterna är modiga och djärva karlar”, men stoppade händerna i fickorna. Det är lätt att förstå om man erinrar sig att det fanns gott om arbete i Hamburg. Nedan följer fyra ekonomiska data som ganska bra illustrerar detta:

	1922	1923
Anlända fartyg	9 617	12 041
Avgående fartyg	16 631	12 919

1923 var Hamburg en viktig hamn för råvaror och kol från England och Amerika. Följaktligen hade inte arbetarna i Hamburg någon större lust för generalstrejk och väpnat uppror. För övrigt kämpade 600 arbetare i den republikanska försvarsstyrkan. När det gjordes försök att skapa en ny legend av majhändelserna 1929 i Berlin släpptes plötsligt den gamla berättelsen om resningen i Hamburg och i *Teser för Agitatorer och Propagandister* talas det om betydelsen och lärdomarna av Majstriderna i Berlin, medan det om 1923 heter att ”Striden i Hamburg var en eftertrupsaktion i ett läge av nedgång för den revolutionära vågen, när massrörelsen i landet redan hade passerat sin höjdpunkt”.

För det andra var det som hände i *Berlin* ”vänster” eftersom ledningen där var det. *Zentrale* upprepade gånger uppmaningen att organisera massdemonstrationer och att skydda dem med vapen. Men så snart demonstrationer försökte, dök några dussin människor upp för att snabbt försvinna på nytt.

Dessa andra exempel visar den verkliga karaktären av vad som stod på spel i Chemnitz, nämligen att den stora majoriteten av arbetarna inte var beredda att kämpa om makten.

Trots alla försök av Ruth Fischer och Maslow att hålla fraktionskampens flamma levande var partiet i färd med att slå till ordnad reträtt och inrikta all sin kampvilja mot SPD, men i december inledde den dåvarande vänstern, med öppet stöd av Exekutiven, sin fraktionskamp och undanröjde alla möjligheter till genombrott gentemot SPD, vilket det annars fanns goda förutsättningar för. Partiet underminerades av metodiskt spridande av panik. När Maslow och Ruth Fischer skryter om att de ”räddat” partiet efter reträtten i oktober är sanningen den att de spred den panik som gav dem möjlighet att framställa sig som partiets räddare. Deras uppgift underlättades dessutom av att partiet i veckor efter reträtten befann sig i ett ytterst ansträngt läge. I en armé som trott sig säker på seger för att i stället tvingas till reträtt under våldsam attack av fienden är det inte svårt att sprida panik. Det är det enklaste i världen i synnerhet om de som sprider panik uppmuntras i stället för att återkallas till ordningen av den högsta arméledningen.

Men det tyska partiet och Kommunistiska internationalen led stor skada på grund av detta, inte bara just då, utan för många år framöver. Fram till denna dag har partiet faktiskt inte övervunnit denna skada.

7. Några av de viktigaste lärdomarna

Därmed tänker jag avsluta min framställning av de viktigaste punkterna i det som hände 1923. Jag ska bara kort tillfoga vad jag ser som de viktigaste lärdomarna av händelserna.

Jag anser att den första och viktigaste lärdomen måste vara att revolutionära handlingsplaner inte går att utforma 200 mil bort från det som ska ske åtta till tio veckor senare, utan det kan bara göras av dem som verkligen befinner sig på slagfältet och kan följa utvecklingen med egna ögon. Ytterligare en lärdom för kommunistpartierna utanför Ryssland är att de bara kan hoppas genomföra en revolution i sitt eget land om de fått lära sig att *självständigt* bedöma klasskrafterna och *genom sin egen bedömning* utveckla revolutionär taktik och strategi och om de är i stånd till kritiskt och självständigt tänkande även om det skulle gå emot den internationella ledningen. Det allvarligaste och mest ödesdigra misstaget 1923 var att partiet och dess ledning inte förmådde stå för en egen självständig och kritisk bedömning.

Vad berodde det på? Alls inte på grund av något slaviskt underordnande under de ryska kamraterna utan av orsaker som på ytan förefaller rätt rimliga. Brandler berättade ofta om vad som fått honom att mot bättre vetande följa de ryska kamraternas råd 1923. Hans tankebanor hade sett ut på följande sätt: ”Hittills är våra ryska kamrater de enda som genomfört en lyckad revolution. Jag brukar säga att jag vet lite om de tyska arbetarna och tyska förhållanden. Men vi har inte genomfört någon revolution. Därför måste vi, när osäkerhet uppstår, underordna oss dem som gjort det.” I dag får vi konstatera att det var fel, en ytterst stor fara och en av orsakerna till krisen i Kommunistiska internationalen. Om inte denna fråga löses på så sätt att partierna i andra länder lär sig att leda klasskampen genom att använda sitt eget omdöme då kommer revolutionen inte att lyckas i något annat land. Om borgarklassen verkligen ska gå att besegra måste den först besegras i sinnet. Alla revolutionära strider utkämpas först i huvudena innan de utkämpas i verkligheten. När det gäller den ryska revolutionen räcker det inte med att titta på Oktober. Trettio år av djupgående tänkande om sättet och metoderna för att göra

revolution var det som banade väg för ryska revolutionen. Det var avgörande. Och det kommer att gå till på samma sätt också i andra länder.

Som den verkliga ledaren för den proletära revolutionen behöver Kommunistiska internationalen både ett kollektivt ledarskap och mogna kommunistpartier.

Nästa lärdom är att revolutionen kräver politiska förberedelser och inte bara tekniskt organisatorisk, utan att den måste förberedas politiskt och att majoriteten av arbetarna, majoriteten av den arbetande befolkningen, måste vinnas över genom delstrider och kamp för delkrav för att skapa förutsättningarna för kamp om makten.

Sedan tror jag att vi av händelserna i Sachsen måste dra lärdomar när det gäller beväpningen av arbetarklassen. Det är en illusion att tro att det går att dela ut vapen till arbetarna bakom ryggen på den härskande klassen. Beväpning av arbetarna måste gå hand i hand med den politiska kampen och det är inte bara en teknisk och organisatorisk fråga.

Vidare borde vi inse att, även med en kommunistisk-socialdemokratisk koalition, kan inte parlamentet leda kampen för makten. För att segra behöver partiet en solid majoritet bakom sig, redo att offra livet för att placera sin klass vid makten.

En annan lärdom är att fabrikskommittéer inte kan ersätta politiska arbetarråd.

Ovanstående är förstås långt ifrån uttömmande. Jag har bara berört de viktigaste lärdomarna. Jag har också bara gett ett litet urval av fakta om den ekonomiska och politiska utvecklingen 1923. Men jag tror att de räcker för att smula sönder vänsterns oktoberlegend. Och jag tror dessutom att de lärdomar vi kan dra av 1923 inte bara är något som tillhör det förgångna utan också är ytterst relevanta i en tid då Kommunistiska internationalen drabbas än mer av de misstag som var så framträdande då. Kommunistiska internationalens och det tyska kommunistpartiets ultravänsterpolitik är fortfarande förhärskande. Därför är lärdomarna av det felaktiga i denna kurs fortfarande lika användbara när spökena från oktober 1923 åter sticker upp sina huvuden.

För att den proletära revolutionen ska segra i Tyskland måste de taktiska och strategiska frågorna få en lösning. Och de går inte att lösas på grundval av en legend, utan bara med stöd i hårda fakta.

Vänsterns legend om 1923 har redan satt sig djupt och ingår nästan som något av en kanon. Men det duger inte. Legenderna måste likvideras och det kommer att ske lika säkert som att revolutionen i Tyskland kommer att genomföras av ett kommunistparti som i förväg mentalt lärt sig att bemästra uppgiften.

En oundgänglig del av denna uppgift är förståelsen av vad som hände 1923.

Bilaga

Stalin om 1923

Stalins bedömning av situationen under det omedelbara intrycket av händelserna 1923 framgår tydligt av ett brev som han skrev till Zinovyjev och Bucharin i början av augusti 1923. Brevet citerades av Zinovyjev vid det ryska partiets centralkommittés plenum i slutet av 1927 och har följande lydelse:

Bör kommunisterna i rådande läge försöka ta makten utan socialdemokraterna? Är de tillräckligt mogna för det? Det är enligt min mening frågan. När vi grep makten i Ryssland hade vi sådana resurser i reserv som a) löftet om fred; b) parollen om jorden till bönderna; c) stödet från arbetarklassens stora majoritet; och d) sympati från böndernas.

För närvarande har de tyska kommunisterna inget av detta. De har naturligtvis ett sovjetland till granne, vilket vi inte hade, men vad kan vi erbjuda dem? Skulle den tyska regeringen falla nu, så att säga, och kommunisterna ta över skulle det sluta i en krasch. Detta i ”bästa” fall. Medan de i värsta fall skulle slås i tusen bitar och slungas tillbaka.

Det handlar inte om att Brandler vill ”undervisa massan”, utan om att borgarklassen plus höger-socialdemokraterna kommer att vända en sådan lektion – demonstrationen – till ett allmänt slag (för tillfället är alla oddsen på deras sida) och utrota dem [de tyska kommunisterna]. Fascisterna sover naturligtvis inte; men det är till vår fördel att låta dem attackera först: det kommer att samla hela arbetarklassen runt kommunisterna (Tyskland är inte Bulgarien). Dessutom pekar all vår information på att fascismen är svag i Tyskland. Enligt min åsikt borde tyskarna hållas tillbaka, och inte drivas på.

Zinovjev i oktober 1923

Från ett Zinovjev-tal mot Trotskij

Enligt en rapport i *Leningrad Pravda*, tryckt söndagen den 11 maj 1924, nr 106.

Det är ingen hemlighet att oppositionen också ansåg att Kominterns ledarskap var felaktigt. I Tyskland gick det illa i oktober: nu byggs en ny teori upp om att vi saboterade revolutionen i Italien och försov oss i revolutionen i Tyskland. Det är så de försöker prata. Naturligtvis misslyckades revolutionen för att någon gäspade. En underbart djupgående marxistisk uppfattning om revolutionen! Och vi fattiga människor, som lärde oss av Marx och Lenin, trodde alltid att viktigare faktorer spelar en roll för uppkomsten av en revolution än den enes eller den andres gäspning.

När det gäller Tyskland står det nu helt klart att det inte handlar om att vi har sovit oss igenom revolutionen, utan tvärtom om att vi för tidigt trodde att något var moget som ännu inte var moget. Som Plechanov sade – vi tog graviditeten i den andra månaden för graviditeten i den nionde månaden. Detta misstag är inte skamligt, det hände även Marx och Engels: Ett sådant fel är helt förståeligt, för revolutionärer har en önskan att få fram sin revolutionära stämning så snabbt som möjligt. Om man tänker på allt som har hänt i Tyskland måste man förebrå oss motsatsen, förebråelsen att vi överskattade händelserna, att vi var för ivriga att kasta oss in i kampen, att vi överskattade mognaden hos det som fanns där, men inte på något sätt förebråelsen att vi sov oss igenom revolutionen, som vissa djupa strateger säger, och berättar historier om en kris i Komintern och KPD.

Om bedömningen av socialdemokratin

Påståendet att ”Brandler-centret” opportunistiskt missbedömde SPD:s roll och övergav den leninistiska teorin om staten är en grov förfalskning av ”Brandler-centrets” verkliga politik 1923. Det bör noteras att Brandlers inträde i regeringarna i Sachsen och Thüringen beslutades mot hans vilja med Thälmanns och Ruth Fischers röster i Exekutiven.

När det gäller Brandlers inställning till socialdemokratin har vi gjort ett utdrag ur det upprop som han författade för den antifascistiska dagen, och som visar den tyska centralkommitténs politiska linje.

Ur uppropet den 11 juli 1923

Partikamrater!

Vi står inför svåra strider! Vi måste inta högsta möjliga handlingsberedskap. Vi kan inte förlita oss på socialdemokratin och fackföreningsbyråkratin. Som i alla tidigare försvarsstrider som det revolutionära proletariatet har fört mot kontrarevolutionen kommer socialdemokratin och fackföreningsbyråkratin att svika och förråda arbetarna ...

Vi kommunister kan bara segra i kampen mot kontrarevolutionen om vi lyckas kämpa utan och mot det förrädiska socialdemokratiska partiet och fackföreningsbyråkratin, som har förrått arbetarna. Därför är det viktigt att fackföreningsbyråkratin leder de socialdemokratiska och partilösa arbetarmassorna in i kampen tillsammans med oss.

För detta ändamål måste alla förberedelser omedelbart göras för en stridbar försvarsaktion ...

De gemensamma proletära försvarsorganisationerna måste omedelbart organiseras inifrån fabrikerna, trots allt motstånd.

De partidistrikt som ännu inte har avslutat sitt arbete i fabrikscellerna måste inom de närmaste dagarna och på kortast möjliga tid upprätta fungerande fabriksceller.

Förbindelserna mellan distriktsledningarna och de lokala grupperna i distrikten och med rikshögkvarteret, liksom kurirtjänsten, måste omedelbart organiseras med största omsorg.

Partiet måste göra sin organisation så kraftfull att den inte kommer att misslyckas i något distrikt ens i öppet inbördeskrig.

I händelse av förlamning av de lagliga transportmedlen, järnvägarna och postväsendet under en generalstrejk eller under väpnade strider, måste förbindelsen mellan organisationerna, tryckning och distribution av propagandamaterial etc. säkerställas utan undantag...

Det fascistiska upproret kan krossas om den vita terrorn bemöts av den röda terrorn. Om fascisterna, som är beväpnade till tänderna, dödar proletära kämpar, måste dessa skoningslöst förgöra alla fascister. Om fascisterna ställer var tionde strejkande mot väggen måste de revolutionära arbetarna ställa var femte medlem av de fascistiska organisationerna mot väggen.

Lästips

Historiska arbeten

Pierre Broué: [Komintern 1921-24 - Från enhetsfront till bolsjevisering](#) xxxxtyska rev

E H Carr: [Det misslyckade upproret i Tyskland 1923](#),

Tidsdokument:

Victor Serge: [Om tyska revolutionen 1923](#).

Thalheimer: [Kampen för enhetsfront i Tyskland, 1920-1923](#)

Ernst Thälmann: [Hamburgupproret \(1923\)](#)

Trotskyj: [Oktoberrevolutionens lärdomar](#) och [Våra meningsskiljaktigheter](#)

[Artikelsamling: "Den litterära debatten" 1924-25 i svensk kommunistpress.](#)

[Errors of Trotskyism](#) är en samling (från 1925) med artiklar från kampanjen mot Trotskyj angående "Oktobers lärdomar" som Thalheimer behandlar i avsnittet "Oktoberlegenden börjar revideras" ovan.